

EU-dokument mörkas efter riksdagsbeslut. Efter Lavaldomen : Hur ska Sverige få tillbaka självbestämmanderätten över arbetsrätten

1. Svarta november 2013 : Sekretess i det internationella samarbetet

Den 21 november beslutade riksdagen att anta regeringens förslag om en ny bestämmelse ”Sekretess i det internationella samarbetet” i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, som analyserades på vår hemsida, www.nejtill.eu.se/botkyrka, 2013-11-14: ”Kritik av regeringens proposition 2012/13:192 om 'Sekretess i det internationella samarbetet' – Sverige måste pressa EU att införa meddelarskydd”. Den svenska öppenheten fick stryka på foten. Mörkret sänkte sig över Sverige. Hemligstämplarna kommer nu att kunna automatiseras.

I ett ledarstick i Svenska Dagbladet den 22 november försvarade ledarskribenten riksdagsbeslutet. ”Ändringen syftar till att Sverige ska kunna fullgöra förpliktelsen i EU-samarbetet. Många gånger krävs det nämligen sekretess av utländska partners – även för uppgifter som i svenska ögon förefaller harmlösa.

Sverige har varit med i EU länge nu, så sekretessfrågorna är knappast nya för oss. Som Helene Petersson (S) påpekade i riksdagsdebatten i onsdags har vi ändrat kontinuerligt i lagen när vi EU har krävt det. Sedan den nya offentlighets- och sekretesslagen infördes 2009 'har 53 ändringar gjorts, och av dem har EU:s rättsakter varit orsak till 20'. Från EU-inträdet fram till 2009 'gjordes det 45 ändringsförslag utifrån direktiv, förordningar och konventioner'. Den nya lagstiftningen är tänkt att ersätta det återkommande pillandet med en enda bestämmelse som gäller alla EU-samarbeten.” SvD 22/11-13

Riksdagsbeslutet den 21 november innebar inte att de tidigare tillförda, specifika ändringarna av offentlighets- och sekretesslagen togs bort och ersattes av den nya gummiartade sekretessbestämmelsen utan denna adderades till de övriga – som alla urholkar tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Det nya villkoret för sekretess ”...om det *kan antas* att Sveriges *möjlighet* att delta i det internationella samarbete som avses i rättsakten eller avtalet *försämras* om uppgiften röjs” (min kursiv), är så vag och utrymnet för godtycke så stort att mörkrets makter får överhanden. Många dörrar kommer att stängas. De slutna rummen blir fler.

Dessutom inbjuder den nya sekretessbestämmelsen våra motparter till att med enfaset hävda både en vetorätt för ursprungsinnehavaren för utlämnande av handlingar och att ett utlämnande skulle försämra det internationella samarbetet, så att sekretessbestämmelsen på så sätt kan bli i det närmaste självuppfyllande.

Eftersom omkring femtio procent av all lagstiftning i Sverige härrör från åtaganden inom EU, innebär den nya sekretessbestämmelsen att uppgifter i allmänna handlingar som svenska myndigheter får från motsvarigheterna i EU i stor omfattning kan hemligstämplas. Det är det fria meningsutbytet och den allsidiga upplysningen som inte längre kan säkerställas. Det är en urholkning av den svenska offentlighetsprincipen av en omfattning som aldrig tidigare förekommit i modern tid och som rör statsskickets grunder.

Riksdagen har inte levt upp till det förbehåll för bl a den svenska offentlighetsprincipen och meddelarfriheten som tidigare gjorts, utan riksdagen har kapitulerat för EU.

Den 21 november 2013 innebar ett stort nederlag för den svenska öppenheten och vårt kulturarv trots alla löften inför folkomröstningen 1994 om EU-medlemskapet om att den svenska offentlighetsprincipen inte skulle påverkas.

Det inträffade är ett starkt skäl för en ny folkomröstning om EU-medlemskapet.

2. Lavaldomen, "Lex Britannia", Europarådets kritik av "Lex Laval", ILO:s yttrande över Lavaldomen, EU-rätten - alternativ om svensk självbestämmanderätt

Efter EG-domstolens Lavaldom, mål C – 341/05 den 18 december 2007, <http://curia.europa.eu/jurisp/cgi-bin/form.pl?lang=sv> , gjordes ändringar i lagen om utstationering av arbetstagare, den s k Lex Laval, som trädde i kraft den 15 april 2010. Se regeringens proposition "Åtgärder med anledning av Lavaldomen" prop. 2009/10:48 och riksdagens beslut den 24 mars 2010. Lex Laval reglerar vad fackföreningar kan kräva för villkor för utstationerade, utländska löntagare i Sverige.

LO och TCO anmälde till Europarådet de begränsningar av strejkrätten och förhandlingsrätten som Lex Laval medför.

Onsdagen den 20 november i år kritiserade Europarådets kommitté för sociala rättigheter i ett utlåtande (se www.europaportalen.se) att den s k Lex Lavallagen inskränker i den fria förhandlingsrätten och strejkrätten.

Ny parlamentarisk kommitté ska se över reglerna om utstationering av arbetstagare på svensk arbetsmarknad. Enligt kommittédirektiv Dir 2012:92 "Utstationering på svensk arbetsmarknad" utgivet 27 september 2012 ska kommittén bl a "överväga vilka lagändringar som krävs för att värna den svenska modellen i ett internationellt perspektiv." Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2014. Kritiken mot Lex Laval måste behandlas seriöst av kommittén.

Problemet är dock, att EU-rätten tar över både svensk lag och grundlag. Svensk rätt kan inte upphäva vare sig EU:s fördrag eller EU-domstolens domar. Däremot kan EU-domstolen ogiltigförklara svensk rätt såsom gjordes i Lavaldomen med "Lex Britannia" som domstolen ansåg diskriminera utländska företag med utländska kollektivavtal, "oavsett innehåll". Se punkterna 112-120 i Lavaldomen, s 25f. Friheten att tillhandahålla tjänster rubbades. Därmed blev Byggnadsblockad olaglig, trots att den fått grönt ljus genom ett interemistiskt beslut av Arbetsdomstolen. Svensk rätt var däremot tydlig. "Laval kontaktade polisen för hjälp men fick då till svar att polisen inte hade rätt att ingripa i blockaden och inte hade rätt att avlägsna fysiska hinder för infart till arbetsplatsen, eftersom stridsåtgärden var lovlig enligt svensk rätt." Lavaldomen, s 10

"Syftet med lex Britannia var framför allt att ge de fackliga organisationerna i Sverige en möjlighet att i internationella förhållanden träffa kollektivavtal med villkor som motsvarar vad som normalt tillämpas i fråga om arbete som utförs i Sverige och därigenom motverka otillbörlig lönekonkurrens. Den fackliga organisationen skulle kunna vidta stridsåtgärder mot och träffa kollektivavtal med en arbetsgivare, trots att arbetsgivaren är bunden av ett utländskt kollektivavtal som inte omfattas av medbestämmandelagen. (Se prop. 1990/91:162 s.1.)", Prop.2009/10:48, Åtgärder med anledning av Lavaldomen, s 17

Men som sagt Lavaldomen innebär, att "Lex Britannia" (dåvarande 23a §, 31a § och 42 § tredje stycket MBL) i huvudsak har upphävts av EU-domstolen. Påföljden från Arbetsdomstolen blev miljonskadestånd för Byggnads och Elektrikerförbundet – trots det interemistiska friandet till att börja med.

Lavaldomen klargör vad EU:s utstationeringsdirektiv 96/71 innehåller i lönehänseende: ”70. Vad gäller de skyldigheter i lönehänseende som tjänsteföretag som är etablerade i andra medlemsstater kan åläggas erinrar domstolen om att artikel 3.1 första stycket c i direktiv 96/71 endast rör minimilöner. Denna bestämmelse kan därför inte åberopas för att motivera en skyldighet för sådana tjänsteföretag att betala sådana löner som dem som de fackliga organisationer som är svarande i målet vid Arbetsdomstolen i enlighet med det svenska systemet har krävt i förevarande fall. Dessa löner är inte minimilöner och fastställs heller inte på det sätt som anges i artikel 3.1 och 3.8 i direktivet.” , Lavaldomen, s 18

Utstationeringsdirektivets artikel 3.1 första stycket föreskriver om arbets- och anställningsvillkor att medlemsländerna ska ”säkerställa iakttagande av en kärna av tvingande regler för minimiskydd” för arbetstagare som är utstationerade inom deras territorium. , a.a. , s 18. Dessutom. ”80. Artikel 3.7 i direktiv 96/71 kan likväl inte tolkas så, att den ger värdmedlemsstaten möjlighet att för tillhandahållandet av tjänster på dess territorium kräva arbets- och anställningsvillkor som går utöver de tvingande reglerna för minimiskydd iakttas.” , a.a. , s 19

EU-domstolen slog fast att EU visserligen enligt artikel 137.5 EG Nicefördraget (artikel 153.5 EUF Lissabonfördraget) inte är behörig att reglera rätten att vidta fackliga stridsåtgärder, men att artikel 49 EG (artikel 56 EUF Lissabonfördraget) om friheten att tillhandahålla tjänster ändå är tillämplig på rätten att vidta fackliga stridsåtgärder, vilket den svenska och danska regeringen förnekat. ”87. Domstolen anser att det i detta hänseende är tillräckligt att erinra om att även om det är riktigt att medlemsstaterna på områden som inte omfattas av gemenskapens behörighet har frihet att reglera förekomsten av ifrågavarande rättigheter och villkoren för att utöva dessa, *är medlemsstaterna inte desto mindre skyldiga att iaktta gemenskapsrätten vid utövande av denna behörighet.*” (min kursiv), a.a. , s 21

Det framgår tydligt, att den fria rörligheten för varor, friheten att tillhandahålla tjänster osv är överordnad de mänskliga friheterna och rättigheterna. Målen Schmidberger och Omega gäller ”en i fördraget garanterad grundläggande frihet såsom den fria rörligheten för varor” respektive ”friheten att tillhandahålla tjänster”. ”94. I domarna i de ovannämnda målen Schmidberger och Omega fastslog domstolen att utövandet av de i dessa mål aktuella grundläggande rättigheterna, det vill säga yttrande- och mötesfriheten respektive skyddet för mänsklig värdighet, inte undgår tillämpningsområdet för bestämmelserna i fördraget. Dessa rättigheter måste utövas i samklang med de krav som följer av de i fördraget skyddade rättigheterna och i överensstämmelse med proportionalitetsprincipen (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovannämnda målen Schmidberger, punkt 77, Omega, punkt 36).” a.a. , s 22

Fackliga stridsåtgärder erkänns först allmänt som en grundläggande rättighet men kringskärs, som sagt, sedan. ”90. Domstolen påpekar i detta hänseende att rätten att vidta fackliga stridsåtgärder erkänns såväl i olika internationella rättsakter till vilka medlemsstaterna har medverkat eller till vilka de har anslutit sig, såsom den europeiska sociala stadgan som undertecknades i Turin den 18 oktober 1961, vilken för övrigt uttryckligen nämns i artikel 136 EG, och internationella arbetsorganisationens konvention 87 av den 9 juli 1948 angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten, som i rättsakter som utarbetats av nämnda medlemsstater på gemenskapsnivå eller inom ramen för Europeiska unionen, såsom gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter som antogs vid Europeiska rådets möte i Strasbourg den 9 december 1989, vilken likaledes nämns i artikel 136 EG, och Europeiska unionens stadga om de rättigheterna proklamerad i Nice den 7 december 2000 (EGT C 364, s. 1).” , a.a. , s 21

FN:s arbetsmarknadsorgan ILO, som omnämns ovan, underkände Lavaldomen i yttrande i februari i år. ”I ett yttrande från ILO:s expertkommitté sägs att EU-domstolens dom strider mot ILO:s konvention 87 där begränsningar av fackliga stridsåtgärder som har till syfte att få till stånd

kollektivavtal inte är tillåtna. Uttalandet är inte rättsligt bindande men brukar följas av ILO:s medlemsstater där Sverige är en.

ILO uppmanar även den svenska regeringen att kompensera Byggnads och Elektrikerförbundet för de skadestånd och domstolskostnader som facken utdömdes att betala till det lettiska företaget, drygt 3 miljoner kronor." Se artikeln "FN-organ underkänner omdiskuterad Lavaldom" på www.europaportalen.se .

Som framgått ovan erkänner EU grundläggande fri- och rättigheter i allmänhet men begränsar dem i synnerhet. EU-domstolen är allsmäktig. EU har inte anslutit sig till Europakonventionen för skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Varken Europarådet eller FN:s arbetsmarknadsorgan ILO kan rå på EU-domstolen.

"91. Även om rätten att vidta fackliga stridsåtgärder således skall erkännas som en grundläggande rättighet som utgör en integrerad del av de allmänna principerna för gemenskapsrätten, vars efterlevnad säkerställs av domstolen, kan det för utövandet av denna rättighet inte desto mindre gälla vissa begränsningar." , Lavaldomen, s 21

En slutsats för domstolen blir: "99. Vad gäller målet vid Arbetsdomstolen kan följande konstateras. De fackliga organisationerna i en medlemsstat har getts en rätt att vidta fackliga stridsåtgärder som kan medföra att företag som är etablerade i andra medlemsstater kan se sig tvingade att ansluta sig till Byggnadsavtalet, som innerhåller vissa bestämmelser som skiljer sig från lagreglerna genom att de innehåller förmånligare arbets- och anställningsvillkor på de områden som anges i artikel 3.1 första stycket a-g i direktiv 96/71 och andra bestämmelser som avser områden som inte anges i denna bestämmelse. *Denna rätt att vidta stridsåtgärder kan göra det mindre lockande och till och med svårare för nämnda företag att utföra bygg- och anläggningsarbeten i Sverige och den utgör därmed en inskränkning i friheten att tillhandahålla tjänster i den mening som avses i artikel 49 EG.*" (min kursiv) , a.a., s 23. Och är alltså inte tillåten.

Unionsrätten, till vilken rättsfallen hör, är en tvångströja på friheten i Sverige. I nästa avsnitt diskuteras vägar för att återfå den nationella självbestämmanderätten.

3. Vägar att återfå nationell självbestämmanderätt inom arbetsrättens område

Det har diskuterats flera vägar att återfå självbestämmanderätten på arbetsrättsområdet. Ett **socialt protokoll** som en integrerad del av fördraget och som fundamentalt ändrar balansen mellan skyddet för den fria rörligheten för varor, kapital, arbetskraft och friheten att tillhandahålla tjänster å ena sidan och de grundläggande mänskliga friheterna och rättigheterna å andra sidan kräver ett särskilt protokoll i samband med en ändring av fördraget som godkänns av samtliga medlemsländer, vilket är realistiskt under överskådlig tid

Lättare att genomföra är ett krav på **undantag för svensk arbetsrätt** i ett särskilt protokoll innebärande att den svenska arbetsrätten inte ska vara föremål för några inskränkningar eller förbehåll genom unionsrätten. Det särskilda protokollet kräver antagande av samtliga medlemsländer vid ändring av fördraget. Många länder har ställt undantag från vissa bestämmelser som villkor för godkännande av fördragsändringar och fått igenom protokollen med undantag. Senast var det Tjeckien och Irland som på andra områden fick igenom undantag beträffande Lissabonfördraget vilka senare godkändes av samtliga medlemsländer. Sverige har hittills inte ställt några sådana krav.

En **återgång till hel nationell självbestämmanderätt** kräver en ny samarbetsform med EU, att

EU-medlemskapet upphör och att Sverige ingår ett frihandelsavtal med EU, så att svenska företags handel kan fortsätta som vanligt. Schweiz har ett sådant frihandelsavtal. Ett första steg är en ny folkomröstning om EU-medlemskapet. Tories i Storbritannien har ställt i utsikt en folkomröstning om EU-medlemskapet senast 2017 vid en valseger 2015. Den svenska medlemsavgiften, som stigit från 31,5 miljarder 2012 till 37,3 miljarder kronor 2013 skulle, efter reducering med de ineffektiva EU-bidragen, kunna användas för nödvändiga, produktiva investeringar i infrastruktur, t ex för det eftersatta järnvägsnätet som inte uppfyller moderna krav, vare sig för allmänheten eller företagen.

I nästa avsnitt granskas det utspel som socialdemokraternas partiledare Stefan Löfven och LO:s ordförande Karl-Petter Thorwaldsson gjorde den 27 november om att svenska kollektivavtal ska gälla alla arbetstagare på svensk arbetsmarknad oavsett vilket land arbetstagaren kommer ifrån eller var arbetsgivaren är registrerad.

4. Socialdemokraterna och LO presenterar ordningsregler för svensk arbetsmarknad. Lex Laval, kollektivavtal och hur ska unionsrätten ställas åt sidan på svensk arbetsmarknad

På en byggarbetsplats i Fruängen i södra Stockholm höll Stefan Löfven och Karl-Petter Thorwaldsson en presskonferens och presenterade ordningsregler för svensk arbetsmarknad i tio punkter. Se www.lo.se

”På en byggarbetsplats i Fruängen sade Stefan Löfven att den svenska modellen ska stärkas, och att svenska kollektivavtal ska gälla alla i Sverige oavsett från vilket land arbetstagaren kommer eller var arbetsgivaren är registrerad.

- Svenska kollektivavtal ska gälla på svensk arbetsmarknad, punkt slut. Vi ska inte konkurrera med sämre anställningsskydd och arbetsvillkor, säger Löfven.” SvD, digitalt, 27/11 -13

”Den viktigaste punkten enligt Stefan Löfven är att Lex Laval rivs upp och att svenska kollektivavtal ska gälla alla som arbetar i Sverige.

- Att stå upp för svenska kollektivavtal är oerhört viktigt, säger han.” DN 28/11 -13

Den punkten lyder . ”1. Att Lex Laval ska rivas upp och svenska kollektivavtal gälla som lön och anställningsvillkor för alla som jobbar i Sverige. Det ska inte spela någon roll från vilket land arbetstagaren kommer eller vart arbetsgivaren är registrerad. Oseriösa företag och företagare som inte betalar avtalsenliga löner eller som på andra sätt diskriminerar löntagare i Sverige ska inte ha fördelar av att utöva illojal konkurrens.” Se www.lo.se

Som redogjorts ovan trädde Lex Laval i kraft först den 15 april 2010 och fram till ogiltigförklarandet enligt Lavaldomen den 18 december 2007 rådde Lex Britannia som medgav undanträngande av sämre utländska kollektivavtal och på så sätt undvikande av lönedumpning på svensk arbetsmarknad. Alltså hjälper det inte att Lex Laval rivs upp för att ”svenska kollektivavtal ska gälla på svensk arbetsmarknad, punkt slut.”, för unionsrätten, där Lavaldomen ingår, är överordnad svensk rätt. Det är Lex Britannia som ska vara i kraft fullt ut om hitillsvarande svenska kollektivavtal ska gälla oavsett från vilket land arbetstagaren kommer eller var arbetsgivaren är registrerad. Detta kräver att unionsrätten ställs åt sidan på något sätt. Detta är inte gjort i en handvändning. Ovan har redogjorts för tre vägar för detta. S och LO tar överhuvudtaget inte upp detta i sina ordningsregler. Man får i stället det felaktiga intrycket att det ordnar sig så snart Lex Laval rivs upp. Men i det mindre uppmärksammade pressmeddelandet från 21 november ”Socialdemokraterna och LO kräver socialt protokoll i EU för trygga jobb” sägs : ”Därför kräver LO och socialdemokraterna att ett socialt protokoll upprättas i EU. Ett socialt protokoll kan skapa

en bättre balans mellan mellan ekonomiska friheter och grundläggande rättigheter för löntagarna på EU:s inre marknad.” Se www.lo.se

Som sagts tidigare är ett socialt protokoll som godkänns av alla medlemsländer och som rubbar Lavaldomen närmast utopiskt och inte trovärdigt. Ett undantag för svensk arbetsrätt tar också tid men är mer realistiskt.

Det tredje alternativet, att byta samarbetsform, lämna EU-medlemskapet och i stället ingå ett frihandelsavtal med EU lägger problemlösningen i våra egna händer. Ett första steg är en ny folkomröstning om EU-medlemskapet. Det är en lösning som tål att tänka på.

Kaj Lidén
ordf, Folkrorelsen Nej till EU – Botkyrka
www.nejtill.eu.se/botkyrka